

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ihalainen, Pasi

Title: Poliitikon kiistanalaisuus historiallisesta näkökulmasta

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 Valtiotieteellinen yhdistys

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Ihalainen, P. (2024, 22.8.2024). Poliitikon kiistanalaisuus historiallisesta näkökulmasta. Poliitiikasta. <https://politiikasta.fi/poliitikon-kiistanalaisuus-historiallisesta-nakokulmasta/>

Poliitikon kiistanalaisuus historiallisesta näkökulmasta

22.8.2024 / Pasi Ihalainen / Artikkelit / demokratia, Media, Retoriikka / 6 minuutiksi luettavaa

Arkipuheessa ja mediassa vilisee poliitikkoihin kohdistettuja syytöksiä. Poliitikko on ollut Euroopan historiassa kiistelty hahmo, jota on demokratisoitumisen ja parlamentarisoitumisen myötä määritelty uudelleen – myös myönteisesti.

Ilta-Sanomat [selvitti toukokuun 2024 lopussa](#) tavanomaiseen tapaansa, ketkä entisistä kansanedustajista nostavat sopeutusrahaa. Tulos oli, että kuusi ministeriä tulee nauttimaan

muhkeista eduista vielä pitkään. **Ylen kansanedustajakyselyssä** neljännes kansanedustajista kertoi kokeneensa uhkailua tai fyysistä väkivaltaa kansanedustajan työssä. Välillä puheet muuntuvat teoiksi, kuten kävi esimerkiksi puolalaisen maahanmuuttajan **käydessä Tanskan pääministeri Mette Frederiksenin kimppuun** kesäkuussa 2024.

Poliitikoihin kohdistuu ristiriitaisia odotuksia. Heitä kritisoidaan yhtäältä siksi, että he ovat pelkkiä rahaa tienaavia ammattilaisia, toisaalta siksi, etteivät he ole tarpeeksi ammattimaisia. Yksiä on pidetty pelkkinä aktivisteina, toisia syytetty siitä, että he ovat kadottaneet yhteyden nuoruutensa aktivismiin ja äänestäjien todellisiin ongelmiin ja alkaneet ajaa omaa etuaan. Tällaista poliitikkoa on usein nimitetty samppanjasosialistiksi.

Yhdessä **Rosario Lópezin, Kari Palosen** ja **Henk te Velden** kanssa toimittamassamme teoksessa *The Figure of the Politician in Modern and Contemporary Europe* (tulossa vuonna 2025, Berghahn Books), olemme tarkastelleet poliitikoista eri maissa käytyä keskustelua ja myös poliitikkojen ajan myötä muuttunutta käsitystä itsestään toimijoina. Tutkimuksessa on hyödynnetty parlamenttien aineistoja ja käsitehistoriallista, osittain tietokoneavusteista analyysiä.

Usean maan kansallisesta kontekstista nousee tuloksia, jotka auttavat tarkastelemaan kriittisesti nykypäivän tapoja puhua poliitikoista. Toki poliitikkoja on myös paikallisella ja ylikansallisella tasolla, ja heistä parlamenteissa puhutaan vähemmän. Erityisesti satiirisessa kulttuurissa on myös ihan oma tapansa puhua poliitikoista.

Poliitikon työ on haastavaa mutta edustuksellisen demokratian toiminnan kannalta välttämätöntä. Työssä on jännitettä käytännöllisen ja periaatteellisen, yleisen edun ja erityisintressien, kansallisen ja kansainvälisen, kutsumuksen ja ammatin, aktivismin ja professionaalisuuden välillä. Poliitikot luovivat näiden ääripäiden välillä yrittäen yleensä tehdä parhaansa vaikeissa ja koko ajan muuttuvissa olosuhteissa.

Vaikka kuva poliitikosta on usein ollut pääosin kielteinen, parlamentaarisen järjestelmän vakiintumisen myötä kunnioitus poliitikon toimintaa kohtaan lisääntyi – tai ainakin edustajien itsensä ymmärrys omasta roolistaan tuli selvemmäksi.

1700- ja 1800-luvun perintö ”valtiomiehille”

Britanniassa parlamentin suvereniteetin, edustuksen, ministerivastuun ja puntaroivan keskustelun periaatteet mahdollistivat jo 1700-luvun lopulla varhaismodernia yhteiskuntaa myönteisemmän ymmärryksen poliitikoista oikeutettuina toimijoina. Mielleyhtymät omaa etua tavoittelevista, asioihin sekaantuvista, spekuloiduista ja pahansuovista poliitikoista tarjosivat kuitenkin sielläkin välineitä arkipäiväiseen taisteluun vallasta.

1800-luvulla puhe yhtäältä ”poliitikoista” ja toisaalta ”valtiomiehistä” alkoi eriytyä.

”Lainsäätäjistä” tuli poliitikon myönteinen synonyymi. Huomionarvoista on demokraatti-

nimityksen suhteellisen suuri esiintyvyys samankaltaisissa yhteyksissä ”poliitikon” kanssa 1800-luvun lopulta lähtien. Puhumisen merkitys poliitikoille näkyy sanojen ”oraattori”, ”agitaattori” ja ”demagogi” samankaltaisuutena.

*Edustajien syyttäminen rahan perässä juokseviksi urapoliitikoiksi hallitsi 1900-luvun alussa käytyä keskustelua parlamentin jäsenten palkkauksesta. Erityisesti parlamentaarisisessa Ranskan kolmannessa tasavallassa *politicien* oli kielteinen nimitys.*

Saksan valtiopäivillä ”poliitikkoa” (*Politiker*) käytettiin synonyymisesti ”valtiomiehen” (*Staatsmann*) että ”parlamentaarikon” (*Parlamentarier*) kanssa. Poliitikko saattoi olla ”puoluejohtaja” tai ”patriootti” myönteisessä mielessä mutta myös kielteisesti määrittyvä ”puoluemies” tai ”tasavaltalainen”. *Politiker*-käsitteen miellejhtymät olivat myönteisiä verrattuna kiistanalaisempaan käsitteeseen *Demokrat*.

Edustajien syyttäminen rahan perässä juokseviksi urapoliitikoiksi hallitsi 1900-luvun alussa käytyä keskustelua parlamentin jäsenten palkkauksesta. Erityisesti parlamentaarisisessa Ranskan kolmannessa tasavallassa *politicien* oli kielteinen nimitys. Häntä voitiin kyllä luonnehtia – usein ironisesti – ”rohkeaksi”, ”toveriksi”, ”integriteetin omaavaksi” tai ”älykkääksikin”, mutta yleisempiä olivat luonnehdinnat ”murhaaja”, ”orja”, ”vakooja”, ”varas”, ”roisto”, ”paholainen”, ”petturi”, ”miljonääri” tai ”juutalainen”. Parlamenttiin suhtauduttiin epäillen sekä äärioikealla että -vasemmalla.

Poliitikot kansallisvaltioiden edustajina

Maailmansotien välisenä aikana, yleisen äänioikeuden olosuhteissa, englannin kielessä samankaltaista mutta kuitenkin hieman erilaista toimintaa kuvaavia termejä olivat ”intellektuelli”, ”teoreetikko”, ”journalisti”, ”diplomaatti” ja ”internationalisti” sekä ”idealisti”.

Kohtaamiset kansainvälisillä foorumeilla Kansainliitossa ja muualla eivät johtaneet poliitikon roolin uudelleenmäärittelyyn. Kansalliset parlamentit pysyivät tärkeimpinä suvereniteetin ja edustuksen instituutioina, ja kansainvälisillä areenoilla poliittiset toimijat esiintyivät edelleen kansallisvaltionsa edustajina.

Globalisaatio ja Euroopan yhdentyminen – ennen muuta Euroopan parlamentti – ovat vasta aivan viime vuosikymmeninä haastaneet käsitystä poliitikosta kansallisena toimijana.

Globalisaatio ja Euroopan yhdyntyminen – ennen muuta Euroopan parlamentti – ovat vasta aivan viime vuosikymmeninä haastaneet käsitystä poliitikosta kansallisena toimijana, joskaan mitään läpimurtoa ei tässä suhteessa näytä tapahtuneen. Edelleenkin ymmärrys ”eurooppalaisesta poliitikosta” lähinnä täydentää kansallisvaltion edustajan roolia.

Weimarin Saksan valtiopäivillä poliitikkoja halventavaa puhetta ei ollut niin paljon kuin saattaisi ehkä odottaa. Ideologiset vastakkainasettelut ja parlamentaarisen politiikan kritiikki leimasivat kuitenkin saksalaista ja eurooppalaista politiikkaa laajemminkin, ja myös brittiläisessä parlamenttipuheessa poliitikot saatettiin liittää ”ääriliikkeisiin” ja ”agitaatioon”.

Moninaisemmat poliitikot toisen maailmansodan jälkeen

Poliitikkosanasto alkoi muuttua parlamenteissa selvemmin vasta vuoden 1968 jälkeen, kun yhteiskunnalliset liikkeet alkoivat vaatia vaihtoehtoja parlamentaariselle demokratialle. ”Parlamentaarikosta” oli tuohon mennessä tullut useimmissa läntisen Euroopan maissa poliitikon pääasiallinen synonyymi.

Suomalaisessa eduskuntapuheessa ”valtiomies” säilyi kuitenkin ”poliitikon” kanssa eniten samankaltaisena sanana, mikä heijastanee suomalaisen poliittisen kulttuurin konservatiivisuutta tuona aikana.

Englannissa ”aktivistista” tuli poliitikkoon yhdistetty termi. Sukulaistermien joukossa olivat myös ”idealisti” ja ”kasvattaja”, ehkä heijastellen käsityksiä siitä, miten yhteiskuntaa voitiin muuttaa. Kylmän sodan ideologiset vastakkainasettelut näkyvät sanoissa ”sosialistit”, ”marxilaiset”, ”anarkistit”, ”propagandistit” ja ”agitaattorit” sekä vaihtoehtoisesti ”traditionalistit”. Vastakkain asettelevampaa parlamentaarista retoriikkaa kuvaavat poliitikkoon liitetyt sanat ”irvileuka” ja ”hölmö”.

Englannissa ”aktivistista” tuli poliitikkoon yhdistetty termi. Sukulaistermien joukossa olivat myös ”idealisti” ja ”kasvattaja”, ehkä heijastellen käsityksiä siitä, miten yhteiskuntaa voitiin muuttaa.

Saksassa *Parlamentarierin* rinnalle nousi toisen maailmansodan jälkeen arvostavana synonyyminä kansainvälinen termi ”edustaja” (*Repräsentant*). Heidän kykyään ”toimia”, ”sitoutua” ja ”ottaa vastuuta” korostettiin. Yhteiskunnallisten liikkeiden piirissä aktivisteja pidettiin kuitenkin aidompina poliitikkoina. Jotkut heistä yrittivät yhdistää parlamentaarisen politiikan ruohonjuuritason intohimoon ja periaatteisiin, toiset valitsivat ulkopuolisuuden – myös parlamentin jäsenenä istuessaan.

Ruotsissa selvemmin kuin muualla *politiker*-käsite laajeni paikallistasolle, ja mielikuvat poliitikoista olivat enimmäkseen myönteisiä vaihdellen mielipidejohtajista päätöksentekijöihin ja äänestäjilleen vastuullisiin toimijoihin. Läheisesti politiikkoon samaistuva ammatti oli tullut myös julkisista keskustelijoista (*debattörer*).

Poliitikot uuden populismin aikakaudella

2000-luvun alussa poliitikkojen ilmeisiä vastakohtia ovat brittiparlamentissa olleet ”teknokraatit” ja ”byrokraatit”, heidän sukulaissielujaan ”ideologit”. Edustuksellisen demokratian kritiikkiin on vastattu viittaamalla samoissa yhteyksissä poliitikkoihin ja ”valitsijakuntaan”. Polarisoitunut, EU-jäsenyyteen liittyvä retoriikka puolestaan näkyy puheena ”euroskeptikoista”, ”populisteista” ja ”nationalisteista”.

Ilmaistua vastuuta kansalle heijastaa myös ”kansanedustajan” (*Volksvertreter*) nousu poliitikon vahvimaksi synonyymiksi Saksassa. Naiset ovat poliitikkoina saksan kielessä läsnä termissä *Politikerin(nen)*, kun taas viittaukset *Staatsmännerein* ovat kaikonneet.

Parlamenttipuheessa poliitikot tyypillisesti joko ansaitsevat tai eivät ansaitse ”luottamusta”. Uusnationalistisen diskurssin vahvistuminen 2010-luvun lopulla heijastuu *Populisten* ja *Patriotismus* -nimitysten nousuna poliitikkoon liittyvään sanastoon. Ranskan parlamentissa *politicienin* negatiiviset merkitykset ovat edelleen yleisiä; sanastoon on vain noussut rinnalle feminiininen *politicienne*. Poliitikko saattaa olla ”populisti”, kuten muuallakin, mutta myös ”ennakkoluuloinen”, ”puolueellinen” tai vain ”opportunisti”.

Poliitikot ovat edustuksellisessa demokratiassa välttämättömiä. Vaikka he retorisissa kamppailuissaan joskus itsekin esittävät toisensa epäluotettavina ja itsekkäinä, poliitikkojen avoin halveksunta nykykeskustelussa heijastaa kyvyttömyyttä ymmärtää poliitikkoja keskeisinä demokraattisina toimijoina, edustajina.

Myös Suomessa ”populisteista” ja ”populismista” on puhuttu usein samankaltaisissa konteksteissa kuin ”poliitikoista”. Viittaukset ”eliittiin” toisaalta ja ”kansaan” tai ”kansalaisiin” toisaalta kertovat puhettavan kautta rakennetusta jännitteestä edustajien ja edustuttavien välillä – tai yrityksistä purkaa jännitettä.

Ruotsissa sen sijaan parlamentaarikot luonnehtivat edelleen poliitikkoja usein ”kansan valitsemiksi” tai ”luottamushenkilöiksi”. Demokratian assosiaationa vahvistunut vastuu äänestäjille näkyy siis myös poliitikon määrittelyissä.

Poliitikot ovat edustuksellisessa demokratiassa välttämättömiä. Vaikka he retorisisa kamppailuissaan joskus itsekin esittävät toisensa epäluotettavina ja itsekkäinä, poliitikkojen avoin halveksunta nykykeskustelussa heijastaa kyvyttömyyttä ymmärtää poliitikkoja keskeisinä demokraattisina toimijoina, edustajina. Mitä lähemmäs 2000-lukua on tultu, sitä enemmän poliitikot ovat korostaneet edustuksellista asemaansa ja vastuutaan äänestäjille.

Eivätkä poliitikot ole aiempinakaan aikoina olleet pelkästään itsekkäitä oman etunsa ajajia, sopeutumisrahoja odotellen. Digitaalisella aikakaudella heidän saamastaan palautteesta on vain usein tullut hyvistä tavoista piittaamatonta.

Filosofian tohtori, dosentti Pasi Ihalainen on akatemiaprofessori ja vertailevan Euroopan historian professori Jyväskylän yliopistossa. Ihalainen johtaa hanketta [Poliittinen edustuksellisuus. Parlamentin ja kansan väliset jännitteet vallankumousten aikakaudelta 2000-luvulle](#).

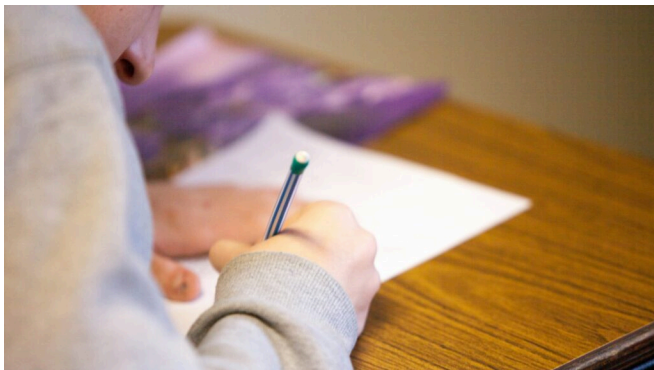
Artikkelikuva: Public Domain Pictures / Pixabay

Artikkeliä päivitetty 22.8.2024 klo 11:10: Korjattu oikea linkki Ylen kansanedustajakyselyyn.

[← Edellinen Artikkeli](#)

[Seuraava Artikkeli →](#)

Read also

Arvio: Oliko ennen kaikki paremmin?
Teatteriesitys suomalaisesta
koulukeskustelusta ja sen tilasta

23.8.2024

A bright orange rectangular graphic with white text. The main title 'Feminismiä talouteen!' is in a large, bold, sans-serif font. Below it, in a smaller font, is the subtitle 'Podcast taloudesta, feminismistä ja niiden tutkimuksesta'. The background is a solid orange color with a slight gradient and some faint geometric shapes in the corners.

Feminismiä talouteen!

Podcast taloudesta, feminismistä ja
niiden tutkimuksesta

Podcast: Feminismiä talouteen!

21.8.2024

Venezuelan kansa käänsi somen ”Tiktok-kuningas” Maduroa vastaan

17.8.2024

Kirjoittajasta

Pasi Ihalainen

Filosofian tohtori, dosentti Pasi Ihalainen on akatemiaprofessori ja vertailevan Euroopan historian professori Jyväskylän yliopistossa. Ihalainen johtaa hanketta Poliittinen edustuksellisuus. Parlamentin ja kansan väliset jännitteet vallankumousten aikakaudelta 2000-luvulle.

Kommentoi

Sähköpostiosoitettasi ei julkaista. Pakolliset kentät on merkitty *

Kirjoita tähän..

Name*

Email*

Kotisivun osoite

Lähetä kommentti »

Artikkeliin sovelletaan avoimen julkaisemisen lisenssiä tiedelehdille (CC BY-NC-ND). [Lue lisää tekijänoikeuksista.](#)

Tarkennettu haku

Hakusana

Ajanjakso

Kirjoittajat

Avainsanat

Hae

Selaa arkistoa

Suomi demokratia Euroopan unioni Venäjä populismi Media

Yhdysvallat Retoriikka Turvallisuuspolitiikka Maahanmuutto talous Tasa-arvo ilmastonmuutos

Tutkimus Eurooppa Yliopisto Ulkopolitiikka Vaalianalyysit Terrorismi Ranska DocPoint Puolueet Ihmisoikeudet Kysy

politiikasta Historia Ympäristöpolitiikka Uskonto Identiteetti Aktivismi nuoret Äärioikeisto Sosiaalinen media Ukrainan kriisi hallitus työ

sukupuoli Turkki talouspolitiikka Tutkijavideot Perussuomalaiset

Uusimmat podcastit

[Poliitikasta](#)

Feminismiä talouteen! Osa 1: Feministinen taloustieto

129

<p>1. Poliitikasta - Feminismiä talouteen! Osa 1: Feministinen taloustieto</p>
<p>2. Poliitikasta - Tiedelehtien lukupiiri 4: Opiskelijoiden hyvinvointi ja hyvä elämä</p>
<p>3. Poliitikasta - Tiedelehtien lukupiiri 3: Virtuaaliset maailmamme ja tutkijan menetelmät</p>
<p>4. Poliitikasta - Tiedelehtien lukupiiri 2: Toiminta ja tulevaisuuskuvat ympäristökriisien ajassa</p>
<p>5. Poliitikasta - Tiedelehtien lukupiiri 1: Haasteet ja haaveet</p>
<p>6. Poliitikasta - Tiedelehtien lukupiiri: Mitä nuoret ajattelevat?</p>
<p>7. Poliitikasta - Digitaalinen yhteiskunta ja ikääntyneet: Kohti yhdenvertaisuutta</p>
<p>8. Poliitikasta - Osatyökykyisten työllistyminen tarvitsee vaikuttavia toimia ja tietoa</p>

Latest tracks by [Poliitikasta](#)

[Privacy policy](#)

Meistä

[Etusivu](#)

[Mikä?](#)

[Arkisto](#)

[Videot](#)

[Tapahtumat](#)

[Podcastit](#)

[Toimitus](#)

[Kirjoittajat](#)

[Poliitikasta](#)

[kouluissa](#)

Seuraa meitä

Poliitikasta
6,631 followers

Onko
sinulla
kysyttävää?

[Ota yhteyttä](#)

[Terms & Privacy](#)

[Policy](#)

Copyright © 2024 Poliitikasta ISSN 2323-7090: Terms & Privacy Policy